

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
імені В. М. КОРЕЦЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

Держава і право

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЮРИДИЧНІ
І ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Випуск 100

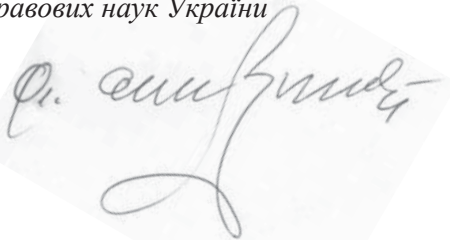
Київ
Видавництво «Юридична думка»
2026

учених своїми публікаціями (в тому числі англomовними) в збірнику засвідчили повагу до Української держави і нашої науки.

У кожному зі ста випусків збірника і науковці, і державні, політичні діячі, й органи публічної влади дістали відповідь на актуальні й малодосліджені питання державного будівництва, правового регулювання різних сфер суспільних відносин, публічного управління і вдосконалення політик. Про це свідчать високі індекси цитованості статей збірника, численні посилання на авторів та їх наукові здобутки. Така затребуваність наукою, освітою і практикою, великий запит на фахову думку вченого дає підстави сподіватися, що «Держава і право» матиме майбутнє, продовжить свою високу суспільну місію – як справжній літопис розвитку правової і політичної думки, порадник у пошуках істини, правди і справедливості.

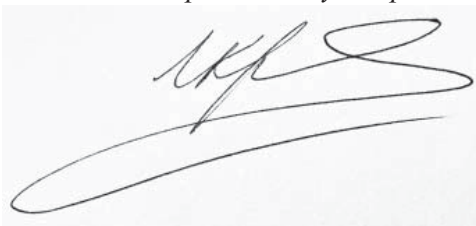
Олександр Скрипнюк –

голова Наукової ради збірника «Держава і право»,
директор Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України

Ірина Кресіна –

голова Редакційної колегії,
провідний науковий співробітник
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор політичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України

Держава і право

Випуск 100

Частина 1 ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Hazon. URL: <https://surl.li/nhyznp>. 14. Perehuda Ye.V. Stanovlennia politychnoho konservatyzmu v suchasni Ukraini. *Visnyk KNLU*. Ser. Istoriia, ekonomika, filosofii. 2016. Vyp. 21. S. 62-71. 15. Kristol I. Neoconservatism: The Autobiography of an Idea. New York: The Free Press, 2005. 493 p. 16. Buhela O. Ukrainskyi konservatyzm. URL: <https://surl.li/ycznp>.

Ievgen Perehuda, Svitlana Stetsenko, Iuliia Baieva. The political doctrine of conservatism: problems of identification

The relevance of the study of the political doctrine of conservatism is associated, in particular, with the radical transformations that are currently taking place in the political sphere. Accordingly, it requires studying how conservatism adapts to these changes. Therefore, the purpose of the article is to identify the political doctrine of conservatism, in particular its modern transformation in the context of globalization and modernization.

It is demonstrated that the ideological principles of conservative parties in different countries are in a wide range. Therefore, the article analyzes the basic principles of the doctrine of conservatism. Attention is drawn to the problems that arise when identifying this trend. They concern the following issues: is conservatism a political ideology or is it a philosophy, a certain attitude to social processes; what is the relationship between social traditions and state activity; what are the limitations of state reform of social relations and institutions; what are the conceptual approaches to issues of economic, social policy, democracy, and human rights; how does conservatism interact with other ideologies. According to the authors, the main indicator of the identity of conservatism is the postulate of natural social inequality, which determines approaches to practical political actions in various spheres of public life.

It is stated that during the current social transformations, conservatism is experiencing a deep crisis, which is manifested, in particular, in the decline in political ratings of conservative parties. One of the reasons for this is the low intensity of theoretical study of social transformations. At the same time, the proposed scenarios for overcoming the crisis are also marked by a wide range – a return to the basic principles of traditional conservatism, which, nevertheless, is unlikely to provide resuscitation of political ratings, strengthening of nationalist tendencies of conservatism, rapprochement with right-wing populism, etc.

Key words: conservatism, ideology, neoconservatism, liberal conservatism, traditional institutions, democracy, social inequality.

Дата першого надходження рукопису до редакції: 25.03.2026 р.

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 01.04.2026 р.

Дата публікації: 28.04.2026 р.

УДК 349.3:331.25

DOI: 10.33663/1563-3349-2026-100-563

ISSN 1563-3349

Ю. В. МАРЧЕНКО

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ**

Здійснено комплексне дослідження ролі громадських організацій у формуванні державної політики в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. Розглянуто нормативно-правові засади діяльності громадських об'єднань, зокрема положення Конституції України та профільного законодавства, що регламентує їхню взаємодію з органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Проаналізовано вплив воєнного стану на реалізацію прав громадських організацій, зокрема щодо участі в нормотворчих процесах, проведенні мирних зібрань та здійсненні громадського контролю.

Особливу увагу приділено трансформації функцій організацій громадянського суспільства після початку повномасштабної військової агресії, коли вони частково перебрали на себе виконання окремих державних функцій у соціальній, гуманітарній та безпековій сферах. Встановлено, що, попри формальну відсутність прямих обмежень на діяльність громадських організацій, практична реалізація їхніх прав зазнала суттєвих ускладнень через обмеження доступу до процесів ухвалення рішень, зниження рівня прозорості діяльності органів виконавчої влади та обмеження публічних консультацій.

Висвітлено сучасні акти законодавства, спрямовані на розширення участі громадськості у формуванні державної політики, зокрема закони про публічні консультації, лобіювання та народовладдя на місцевому рівні. Обґрунтовано, що поступове відновлення відкритості парламенту та органів місцевого самоврядування створює нові можливості для активізації участі громадських організацій у політичних процесах.

Проаналізовано динаміку розвитку громадянського суспільства в умовах війни, зокрема зростання кількості громадських і благодійних організацій, а також високий рівень суспільної довіри до них. Водночас окреслено ключові виклики, серед яких кадровий дефіцит, обмеженість ресурсів та ризики політизації діяльності громадських організацій. Зроблено висновок, що громадські організації залишаються важливим елементом

© МАРЧЕНКО Юрій Васильович – доктор політичних наук, заступник начальника відділу Департаменту Державної податкової служби України; ORCID: 0009-0008-4063-0622; e-mail: veledar2222@gmail.com

демократичного розвитку України, а їхня роль у формуванні державної політики має потенціал до подальшого посилення після завершення воєнного стану.

Ключові слова: громадські організації, громадянське суспільство, державна політика, воєнний стан, публічні консультації, взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, участь громадськості в прийнятті нормативно-правових актів, прозорість влади.

Marchenko Yuriy. The role of civil organizations in forming state policy in Ukraine: challenges of martial state

The article provides a comprehensive study of the role of public organizations in shaping state policy in Ukraine under the legal regime of martial law. It examines the regulatory and legal foundations of the activities of public associations, in particular the provisions of the Constitution of Ukraine and relevant legislation governing their interaction with state authorities and local self-government bodies. The impact of martial law on the exercise of the rights of public organizations is analyzed, including their participation in law-making processes, the organization of peaceful assemblies, and the implementation of public oversight.

Special attention is paid to the transformation of the functions of civil society organizations following the onset of full-scale military aggression, when they partially assumed the performance of certain state functions in the social, humanitarian, and security spheres. It is established that, despite the formal absence of direct restrictions on the activities of public organizations, the practical implementation of their rights has been significantly complicated due to limited access to decision-making processes, reduced transparency of executive authorities, and restrictions on public consultations.

The paper also highlights recent legislative acts aimed at expanding public participation in the formation of state policy, including the adoption of laws on public consultations, lobbying, and local democracy. It is substantiated that the gradual restoration of openness in the activities of parliament and local self-government bodies creates new opportunities for enhancing the participation of public organizations in political processes.

The dynamics of civil society development during wartime are analyzed, including the increase in the number of public and charitable organizations, as well as the high level of public trust in them. At the same time, key challenges are outlined, including staff shortages, limited resources, and the risks of politicization of public organizations' activities. It is concluded that public organizations remain an important element of Ukraine's democratic development, and their role in shaping state policy has the potential to further strengthen after the end of martial law.

Key words: public organizations, civil society, state policy, martial law, public consultations, interaction with state authorities and local self-government bodies, public participation in law-making, transparency of government.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Конституція України, а саме стаття 36, передбачає, що для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів громадяни України мають право об'єднуватися в громадські організації [1].

Водночас, у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, Президентом України видано Указ «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [2]. Статтею 3 цього Указу визначено низку конституційних прав і свобод людини і громадянина, що передбачені окремими статтями Основного Закону України, які тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися. Однак попри те, що конституційне право громадян на здійснення і захист своїх прав і свобод та задоволення інтересів через громадські організації безпосередньо не обмежене зазначеним Указом Глави держави, практика взаємодії громадських організацій з органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час воєнного стану дозволяє дійти висновку про наявність певних обмежень.

Водночас у період воєнного стану зросла як кількість (подекуди в рази), так і рівень довіри суспільства до організацій громадянського суспільства (насамперед громадських, благодійних, волонтерських організацій, добровільних батальйонів), які де-факто взяли на себе виконання функцій держави в багатьох сферах, на які бракувало, а подекуди й бракує коштів, організаційних та виробничих ресурсів держави. Усе це свідчить про актуальність розробки цієї теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню впливу громадських організацій на формування державної політики в різних сферах суспільного життя присвячуються публікації багатьох науковців та практиків.

Зокрема, О. Твердохліб виокремлює основні напрями діяльності громадських організацій у формуванні та реалізації державної інформаційної політики: 1) виробленні рекомендацій та наданні пропозицій органам державної влади з метою вдосконалення вітчизняного законодавства для забезпечення відкритості й прозорості діяльності урядових установ і організацій; 2) наданні та гарантуванні гласності, підзвітності та відповідальності органів державної влади й місцевого самоврядування перед громадсь-

кістю; 3) створенні дієвого інструмента контролю за діяльністю органів державної влади й органів місцевого самоврядування в аспекті забезпечення громадян точною, повною та достовірною інформацією, що становить суспільний інтерес [3, с. 70].

К. Захаренко, досліджуючи роль громадських організацій у формуванні національної інформаційної безпеки, доходить висновку, що формування державної політики, процеси прийняття політичних рішень та законотворчість не повинні обмежуватися лише вищими владними інститутами, а потребують широкої участі громадян. А громадські організації є універсальним посередником між суспільством і державою, оскільки представляють ширший спектр соціальних інтересів, краще розуміють природу окремих суспільних проблем та шляхи їх розв'язання [4, с. 76].

На думку Р. Ігоніна, громадські організації відіграють ключову роль в інформаційно-правовому забезпеченні соціального захисту населення, забезпечуючи громадянам юридичну підтримку, проводячи правопросвітницькі заходи, створюючи аналітичні звіти щодо ефективності соціальної політики та впливаючи на законотворчі процеси [5, 392].

Водночас варто виокремити низку наукових праць, у яких їхні автори аналізують вплив правового режиму воєнного стану на діяльність громадських організацій в Україні. Так, науковці Національного інституту стратегічних досліджень у своїх щорічних доповідях про стан громадянського суспільства звертають увагу на те, що громадські об'єднання від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну активно реагують на виклики воєнного часу – у перші місяці війни вони взяли на себе важливу функцію щодо забезпечення стійкості фронту й тилу [6, с. 3]. Водночас із плином війни відбуваються певні зміни в пріоритетних напрямках роботи громадських організацій, і вже з початку 2025 року йдеться про те, що суспільна довіра до організацій громадянського суспільства сприяє більшому залученню громадян до управлінських процесів різних рівнів, а на порядку денному – подальше поглиблення співпраці між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства, що працюють в Україні [7, с. 5].

Д. Бойчук також звертає увагу на зміни у векторі активності організацій громадянського суспільства щодо задоволення потреб різних цільових аудиторій, впровадження ініціатив, соціально-гу-

манітарних проєктів. На його думку, ці зміни, ймовірно, відображають адаптацію організацій громадянського суспільства до еволюціонуючих потреб суспільства, спричинених тривалою війною та її наслідками [8, с. 5].

У свою чергу, О. Корнієвський, аналізуючи сучасну комунікацію між владою та громадськістю в Україні, констатує, що ефективна комунікація між владою і громадськістю України набуває критичного значення в умовах воєнного стану. А відсутність прозорості та своєчасного інформування може призвести до дезінформації та втрати довіри до владних структур [9, с. 5].

Однак покращення безпекової ситуації порівняно з початком російської військової агресії дає змогу Верховній Раді України змінювати підходи до відкритості та прозорості у своїй діяльності та діяльності органів місцевого самоврядування, у т.ч. шляхом розширення прав громадських організацій під час взаємодії. Тож виникає потреба в продовженні досліджень означених питань.

Зважаючи на це, **метою статті** є дослідження положень законодавства України щодо взаємодії громадських організацій з органами державної влади та органами місцевого самоврядування та впливу обмежень воєнного стану на участь громадських організацій у формуванні державної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Засади утворення, діяльності та взаємодії громадських організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування визначаються Законом України «Про громадські об'єднання». Цим Законом передбачено низку прав громадських організацій, які зорієнтовані на здійснення їхньої мети (цілей). Так, статтею 21 встановлено, що громадські організації, зокрема, мають право:

- звертатися до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;
- брати участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадської організації та важливих питань державного і суспільного життя;
- проводити мирні зібрання [10].

Тут необхідно мати на увазі, що відповідно до статті 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від

24 лютого 2022 року № 64/2022 право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, передбачене статтею 39 Конституції України, може обмежуватися [2]. Тобто проведення мирних зібрань громадськими організаціями в період воєнного стану може бути заборонено військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Водночас статтею 22 Закону України «Про громадські об'єднання» визначено низку засад взаємодії громадських об'єднань з органами державної влади та органами місцевого самоврядування [10]. Серед іншого передбачено, що громадські організації можуть залучатися до процесу формування і реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, зокрема, шляхом проведення консультацій стосовно важливих питань державного і суспільного життя, розроблення відповідних проєктів нормативно-правових актів, утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у роботі яких беруть участь представники громадських організацій.

На важливості активного використання означених прав громадських організацій для українського суспільства наголошується не тільки в працях вищезазначених вітчизняних науковців, а й у щорічних звітах Європейської Комісії про розширення ЄС (див. нижче).

Щодо залучення громадських організацій у процес формування й реалізації державної політики, зокрема шляхом участі в консультаціях чи розробленні проєктів нормативно-правових актів стосовно важливих питань державного і суспільного життя під час дії воєнного стану, слід звернути увагу на таке.

З одного боку, під час дії воєнного стану ведеться робота Верховної Ради України над удосконаленням законодавства, яке створює можливості для розширення впливу громадських організацій на формування державної політики в Україні.

Насамперед важливо зауважити, що діяльність громадських об'єднань, яка спрямована на вплив на суб'єктів владних повноважень (зокрема, на органи державної влади та органи місцевого самоврядування) з метою прийняття або утримання від прий-

няття такими суб'єктами рішень виведена з-під дії прийнятого у 2024 році Закону України «Про лобіювання» (пункт 8 частини другої статті 3) [11].

Також у 2024 році парламентом з метою упорядкування залучення заінтересованих сторін (зокрема, громадських організацій) до участі в прийнятті рішень суб'єктами, що забезпечує формування державної політики та/чи вирішення питань місцевого значення (зокрема, органами державної влади та органами місцевого самоврядування) шляхом проведення публічних консультацій щодо формування та реалізації державної, регіональної політики, підготовки проєктів стратегічних та програмних документів (концепцій, стратегій, програм, планів заходів тощо), нормативно-правових актів у відповідних сферах суспільного життя прийнято євроінтеграційний Закон України «Про публічні консультації» [12].

І попри те, що прийняття цього закону є одним із пунктів Плану Ukraine Facility в межах реалізації програми «Реформа 2. Посилення інструментів залучення громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні» [13, с. 213-214/ положення цього закону поширюються і на органи державної влади вищого та центрального рівня, зокрема комітети Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, державні колегіальні органи, що забезпечують формування та/або реалізацію державної політики.

Однак варто звернути увагу на те, що реалізація положень цього Закону розпочнеться лише через 12 місяців після припинення або скасування режиму воєнного стану. Таким чином, питання проведення консультацій наразі залишається врегульованим на підзаконному рівні – постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996 [14]. У свою чергу, такий рівень затвердження Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики має наслідком, що він є обов'язковим для застосування лише органами виконавчої влади. І хоча він рекомендований для використання органами місцевого самоврядування, стаття 13-2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» все ж визначає, що «порядок проведення публічних консультацій органами місцевого самоврядування визначається законом» [15].

Ще одним актом законодавства, яким розширено права громадських організацій на місцевому рівні, став прийнятий Верховною Радою України у 2024 році Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» [16]. Зокрема, статтею 13-4 цього Закону передбачено, що громадське об'єднання може ініціювати громадське оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, що пов'язана із прийняттям та виконанням ними рішень. При цьому висновки та пропозиції, підготовлені за результатами громадського оцінювання, мають бути не тільки розглянуті за участю його ініціаторів, а й за результатами їх розгляду мають бути прийняті та оприлюднені рішення відповідною місцевою радою чи виконавчим комітетом.

А ось Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа, журналістів та громадян на доступ до інформації» від 14 січня 2025 р. № 4212-IX збільшено відкритість роботи парламентських комітетів та постійних комісій місцевих рад. Так, після введення в дію цього Закону, що відбулося 20 січня 2026 р., комітети Верховної Ради України мають:

- забезпечувати пряму трансляцію відкритих засідань комітетів на своїх вебсторінках на офіційному вебсайті Верховної Ради України;
- інформувати громадськість про свою діяльність, зокрема, у спосіб оприлюднення плану роботи, розкладу засідань комітетів, порядків денних засідань комітетів, проєктів актів та ухвалених комітетами актів, протоколів, стенограм засідань комітетів і слухань у комітетах, відеозапису відкритих засідань комітетів на своїх вебсторінках на офіційному вебсайті Верховної Ради України.

При цьому «засідання та інші заходи комітетів, які проводяться відкрито, мають право відвідувати журналісти, працівники медіа, представники громадських організацій» [17].

Загалом, на думку В. Нестеровича, з якою ми погоджуємося, «дотримання принципів відкритості й прозорості в діяльності органів державної влади для демократичного суспільства є ключовою передумовою утвердження демократії участі. Вони надають можливість громадянам та їх об'єднанням безперешкодно контактува-

ти з посадовими та службовими особами цих органів, здійснювати спільно з ними заходи публічного характеру, а також використовувати публічну інформацію для більш ефективної участі в прийнятті органами державної влади нормативно-правових актів» [18, с. 75].

Очевидно, що в цьому ж контексті слід також оцінювати і рішення Верховної Ради України про відновлення:

- з травня 2024 року доступу журналістів у приміщення кулуарів парламенту для висвітлення роботи єдиного законодавчого органу в умовах воєнного стану;
- з вересня 2025 року прямих трансляцій пленарних засідань парламенту, які не здійснювалися з початку повномасштабного вторгнення російської федерації задля забезпечення заходів безпеки Верховної Ради України.

Як бачимо, український парламент змінює підходи до відкритості та прозорості у своїй діяльності та діяльності органів місцевого самоврядування, у т.ч. шляхом розширення прав громадських організацій під час взаємодії. Усі ці рішення дають можливість насамперед профільним громадським організаціям аналізувати пропонувані проєкти нормативно-правових актів, які визначають державну політику у відповідних сферах суспільного життя країни та вчасно реагувати на них у разі потреби.

З іншого боку, як справедливо зазначає О. Даниляк, і уряд мав би здійснювати кроки щодо поступового відновлення прозорості в процесі ухвалення своїх рішень [19, с. 112-113]. Дійсно, важко говорити про прозорість виконавчої влади та залученість громадських організацій до прийняття урядових нормативно-правових актів чи схвалення законодавчих ініціатив без відновлення завчасного оприлюднення на Урядовому порталі порядків денних засідань урядових комітетів та засідань Кабінету Міністрів України, які не публікуються в період воєнного стану, з проєктами нормативно-правових актів, які планують розглянути на цих засіданнях. Зараз складається ситуація, коли громадські організації та інші зацікавлені сторони частково дізнаються про розгляд урядом тих чи інших проєктів нормативно-правових актів, у разі оприлюднення відповідних скриншотів на Telegram- чи/та Facebook-сторінках окремих народних депутатів України, яким, вочевидь, надано доступ до порядків денних засідань та проєктів нормативно-правових актів.

Для розуміння ролі громадських організацій у формуванні державної політики в Україні важливий не лише аналіз положень законодавства України щодо взаємодії громадських організацій з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а й дослідження динаміки ключових кількісних показників, що проявилися під час воєнного стану.

По-перше, з початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України в нашій державі відбувся значне зростання кількості організацій громадянського суспільства. Найбільший кількісний приріст спостерігається серед волонтерів, благодійних та громадських організацій. Так, за результатами соціологічного дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни 2022-2025 рр.» найбільше зросла кількість (майже у 33 рази) офіційно зареєстрованих волонтерів в Україні: від 320 осіб у січні 2022 року до 10454 осіб у листопаді 2024 року. Кількість благодійних організацій зросла також відчутно (+57%) – з 20449 станом на 01.12.2021 р. до 32974 – на 01.04.2025 р.. Кількість громадських організацій зростала помірнішими темпами – на 10% (із 96258 до 106720 [20, с. 36-37]).

По-друге, результати соціологічних досліджень свідчать не лише про сплеск довіри до волонтерів та громадських організацій, що фіксувався на початку військової агресії, а й про її стабільну тривалість з боку суспільства, попри об'єктивне наростання відчуття втоми від війни.

Зокрема, за результатами соціологічних опитувань, проведених соціологічною службою Центру Разумкова з липня 2021 року до серпня 2022 року, відбувся значне зростання довіри до зазначених соціальних інститутів [21]. І, як видно з таблиці 1, рівень довіри до волонтерських та громадських організацій, попри певні коливання її показників, що відбуваються впродовж періоду воєнного стану, досі залишається значно вищим за довоєнний.

Таблиця 1

Рівень довіри до волонтерських та громадських організацій

Соціальний інститут	Період опитування/рівень довіри (%)								
	Липень–серпень 2021	Серпень 2022	Лютий 2023	Липень 2023	Січень 2024	Вересень 2024	Лютий–березень 2025	Вересень 2025	Листопад 2025
Волонтерські організації	64	85	88	83	78	80	80	82	81
Громадські організації	47	65	66	60	55	59	61	54	64

При цьому, згідно з результатами всеукраїнського опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), проведеного 23-29 січня 2026 року, третина українців (35%), які вважають, що зараз в Україні мало демократії, обґрунтовували свою відповідь тим, що зараз: неможливо критикувати владу / існує обмеження свободи слова (19%); інтереси простих людей не враховуються / прості люди незахищені (16%); наявне беззаконня / порушення законів та перевищення повноважень владою (15%); поширена корупція (15%) [22]. Як бачимо, ці чотири аргументи з п'ятірки відповідей тісно пов'язані з інтересами громадських організацій чи діями влади, проти яких вони борються.

Певну кореляцію цих показників знаходимо у О. Корнієвського, який, досліджуючи діяльність десяти найактивніших організацій громадянського суспільства (далі – ОГС) під час війни, відзначає, що три з десяти ОГС визначили одним із пріоритетів діяльності протидію корупції, шість – систематично здійснюють моніторинг діяльності органів влади, практично всі ОГС здійснюють адвокасування демократичних процесів, змін у законодавстві, сприяють підвищенню ефективності управління, дотриманню громадянських прав і свобод [9, с.90-91].

Європейська Комісія у двох останніх щорічних звітах про розширення ЄС (EU Enlargement Report) за 2024 та 2025 роки доволі високо оцінює внесок громадських організацій України у стійкість суспільства в цілому. Зокрема, Єврокомісія відзначає, що «громадянське суспільство залишається ключовим елементом української

демократії, підтримуючи соціальні зв'язки та структури. Незважаючи на обмеження, запроваджені воєнним станом, громадські організації продовжували свою діяльність відносно безперешкодно» [23, с. 24].

Прикметно, що й організації громадянського суспільства доволі високо оцінюють свою роль у внутрішніх процесах, таких, як розбудова демократії і реформування. Так, за результатами соціологічного дослідження «Громадянське суспільство України в умовах війни 2022-2025 рр.» половина респондентів (50,3%) визначили роль ОГС у розбудові демократичних процесів як важливу або значну; 44,2% респондентів вважають важливою або значною роль ОГС у процесі реформування. Учасники глибинних інтерв'ю погоджуються, що ОГС в Україні відіграють вагомий роль у просуванні реформ (на думку деяких, навіть у збереженні демократії) [20, с.16].

Попри це варто звернути увагу й на певні кадрові виклики, які постали перед громадськими організаціями за час війни. В аналітичній доповіді «Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023-2024 роках», з одного боку, звертається увага, що міжнародні партнери висувають досить серйозні вимоги до організацій громадянського суспільства в частині їхньої здатності використовувати надані оновленим законодавством повноваження щодо громадського контролю та участі у схваленні управлінських рішень [6, с.7]. З іншої боку – організації громадянського суспільства стикнулися з «кадровим голодом», спричиненим мобілізацією, переходом працівників до лав ЗСУ, виїздом частини персоналу за кордон і переходом співробітників до міжнародних організацій через вищу заробітну плату [6, с. 11].

На нашу думку, подолати зазначені виклики могли б насамперед профільні громадські організації, до складу яких входять не тільки ветерани сил оборони, а й державного сектору економіки. Йдеться про громадські організації з числа й колишніх держслужбовців, включно з ветеранами податкової, митної, казначейської служби і ветеранів освітньої та наукової сфер, медичних працівників тощо. Представники саме таких громадських організацій мають значний досвід роботи у відповідних сферах та можуть на високому професійному рівні аналізувати пропонувані нормотворчі ініціативи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Цілком очевидно, що високий та тривалий рівень довіри до організацій громадянського суспільства за певних умов (насамперед при постійному згадуванні про їхню діяльність в медіапросторі) має тенденцію трансформуватися в запит суспільства на більшу присутність представників організацій громадянського суспільства в політичному житті країни.

Так, за результатами опитувань, проведених соціологічною службою Центру Разумкова (див. табл.2), вихідці з організацій громадянського суспільства та волонтерського середовища входять у першу четвірку тих, кому віддається перевага респондентів для формування нових політичних сил, яким готові довірити владу в повоєнний період [24].

Таблиця 2

Розподіл представників різних сфер, з яких може з'явитися політична сила, якій би довірили владу в повоєнний період

	Липень 2023	Вересень 2023	Березень 2024	Вересень 2024	Листопад 2025
З середовища військових	51,0	51,6	45,1	46,6	46,7
З кола гуманітарної або технічної інтелігенції (науковців, учителів та ін.)	17,2	24,6	20,0	21,4	40,4
З організацій громадянського суспільства	18,5	19,1	18,6	19,0	33,1
З волонтерського середовища	24,4	29,6	21,5	23,6	29,6
З уже існуючих політичних партій	25,9	23,2	18,1	17,0	24,8
З бізнес-середовища	7,8	7,7	6,2	8,9	16,6
Інше	3,2	3,5	3,3	4,5	4,7
Важко відповісти	17,6	17,1	22,9	22,5	12,1

Водночас такий рівень довіри (особливо коли в рамках переговорного процесу щодо завершення війни в Україні регулярно постає питання про ймовірність проведення президентських та/чи парламентських виборів) призводить до збільшення негативних матеріалів у медіа як щодо відвертого шахраювання маловідомими особами з фінансовою допомогою (донатами) людей, так і закидів до знаних волонтерських організацій та громадських організацій (наприклад, фонди Притули, Стерненка, медичний Батальйон Госпітальєри), які сукупно передають ЗСУ, ВПО техніку, обладнання та іншу допомогу на десятки, а то й сотні мільйонів гривень, у надмірному використанні частини донатів на власні потреби, приховуванні фінансових звітів тощо. Це може свідчити не лише про викривальний характер публікацій, а й про початок політичної боротьби за майбутні депутатські мандати з потенційними конкурентами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З початком війни діяльність громадських організацій була здебільшого сконцентрована на допомогу силам оборони та цивільним громадянам, що потерпали від збройної агресії. Введення у лютому 2022 року воєнного стану в Україні формально не передбачає обмеження конституційного права громадян на здійснення і захист своїх прав і свобод та задоволення інтересів через громадські організації.

Водночас існує можливість обмеження наданого статтею 21 Законом України «Про громадські об'єднання» права громадських організацій на проведення мирних зібрань. Також із початком воєнної агресії залишається серйозно обмеженим право громадських організацій брати участь у розробленні урядових нормативно-правових актів та їхніх законодавчих ініціатив. Очевидно, що це, попри збільшення довіри суспільства до громадських організацій, призвело до зменшення їхньої ролі у формуванні державних політик в Україні у більшості сфер суспільного життя.

Однак після певної стабілізації безпекової ситуації Верховна Рада України розпочала рух не тільки до відновлення відкритості та прозорості у своїй діяльності та діяльності органів місцевого самоврядування, а й до розширення прав громадських організацій під час взаємодії з органами державної влади. І попри те, що громадські організації зможуть скористатися окремими новими правами лише після завершення чи скасування воєнного стану,

низка нових прав все ж надає можливості, насамперед профільним громадським організаціям, що зберегли висококваліфікований кадровий склад, оцінювати діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування та аналізувати законопроекти, внесені до парламенту, та проекти рішень місцевих рад, які визначають державну політику у відповідних сферах суспільного життя країни, і вчасно реагувати на них у разі потреби.

Практика реалізації нових законодавчих актів, якими розширено права громадських організацій, та залучення їхніх представників до майбутньої виборчої кампанії зумовлює перспективи подальших наукових розвідок у визначеному напрямі.

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 64/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
3. Твердохліб О. Вплив громадських організацій на формування та реалізацію державної інформаційної політики. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 9-10 (11-12). С. 66-71. DOI: <https://doi.org/10.15421/151469>
4. Захаренко К. Роль громадських організацій у формуванні національної інформаційної безпеки. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*. 2024. № 18. –С. 75-84. DOI: <https://doi.org/10.54264/0089>
5. Ігонін Р. В. Роль громадських організацій в інформаційно-правовому забезпеченні соціального захисту населення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Право. 2025. № 8(2). С. 388-393. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.2.53>.
6. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках: аналіт. доп. / [Каплан Ю., Скворцова В., Валецький О. та ін.]; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана. Київ: НІСД, 2024. 47 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.15>
7. Там само.
8. Бойчук Д.В. Роль громадських організацій у демократичному суспільстві в умовах війни. *Актуальні проблеми політики*. 2025. № 75. С. 12-18. DOI: <https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.2>.
9. Корнієвський О. А. 2025. Комунікація влади та громадськості в умовах воєнного стану. *Політичне життя*. 2025. № 1. С.88-93. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.1.5>.
10. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4282-IX#Text>.
11. Про лобіювання: Закон України від 23.02.2024 № 3606-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20/conv#Text>
12. Про публічні консультації: Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text>
13. План Ukraine Facility для 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-u...>

14. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF/conv#Text> 15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-BP URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/conv#Text> 16. Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування: Закон України від 09.05.2024 № 3703-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-IX#Text> 17. Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації: Закон України від 14.01.2025 № 4212-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-20/conv#Text> 18. Нестерович В. Ф. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державної влади як передумова утвердження демократії участі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 2. С. 67-77. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/download/364/367/>. 19. Даниляк О. О. Окремі питання дотримання урядом і парламентом принципу прозорості в контексті вступу України до ЄС. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 109-114. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.2.16>. 20. Громадянське суспільство України в умовах війни 2022-2025 рр. Звіт щодо комплексного соціологічного дослідження. Серпень 2025 р. URL: https://api.home.ednannia.ua/upload/kch/25/10/29/zvit_UA_Hromadianske_suspilstvo_v%20umovakh_viyuny_2022-2025.pdf. 21. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, оцінка проблем, що існують в українському суспільстві. Листопад 2025 р. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-otsinka-problem-shcho-isnuut-v-ukrainskomu-suspilstvi-lystopad-2025r> 22. Динаміка довіри Президенту В. Зеленському, сприйняття перспектив української влади та стан демократії. Січень 2026р. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1584&page=1&t=3> 23. European Commission, «Ukraine 2024 Report». SWD(2024) 699 final. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15128-2024-INIT/en/pdf>. 24. Ставлення громадян України до політичних сил, потреба в нових політичних силах та нових політиках. Листопад 2025р. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-ukrainy-do-politychnykh-syl-potreba-v-novykh-politychnykh-sylakh-ta-novykh-politykakh-lystopad-2025r>.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> 2. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 64/202 URL: : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> 3. Tverdokhlib, O. (2014). Vplyv hromadskykh orhanizatsii na formuvannia ta realizatsiiu derzhavnoi informatsiinoi polityky

Aspekty publichnoho upravlinnia. 2014. № 9–10 (11–12). С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.15421/151469> 4. Zakharenko K. Rol hromadskykh orhanizatsii u formuvanni natsionalnoi informatsiinoi bezpeky. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach*, 2024. № 18, S. 75–84. DOI: <https://doi.org/10.54264/0089> 5. Ihonin, R. V. (2025). Rol hromadskykh orhanizatsii v informatsiino- pravovomu zabezpechenni sotsialnoho zakhystu naselennia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seria: Pravo, 2025. № 8(2). С. 388–393. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322> 6. Stan rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini u 2023–2024 rokakh: analit. dop./[Kaplan, Yu., Skvortsova, V., Valevskyi, O., et al]; za red. V. Potapenka, Yu. Kaplan, Yu. Tyshchenko, V. Tokman. Kyiv: NISD. 2024. 47 s. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.15> 7. Tam samo. 8. Boichuk, D. V. Rol hromadskykh orhanizatsii u demokratychnomu suspilstvi v umovakh viiny. *Aktualni problemy polityky*. 2025. № 75ю С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.2> 9. Korniiievskiy O. A. 2025. Komunikatsiia vlady ta hromadskosti v umovakh voiennoho stanu. *Politychne zhyttia*, 2025. № 1. С. 88–93. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.1.5> 10. Pro hromadski obiednannia: Law of Ukraine vid 22.03.2012 № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4282-IX#Text> 11. Pro lobiiuvannia: Law of Ukraine 23.02.2024 № 3606-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20/conv#Text> 12. Pro publichni konsultatsii: Law of Ukraine vid 23.02.2024 № 3841-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text> 13. Plan Ukraine Facility dlia 2024–2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua...> 14. Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.11.2010 № 9962010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF/conv> 15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-BP URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/conv#Text> 16. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo narodovladdia na rivni mistsevoho samovriaduvannia: Zakon Ukrainy № 3703-IX vid 09.05.2024 № 3703-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-IX#Text> 17. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo posylennia harantii diialnosti media i zhurnalistiv ta zabezpechennia prava hromadian na dostup do informatsii: Zakon Ukrainy vid 14.01.2025 № 4212-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-20/conv#Text> 18. Nesterovych V. F. Pryntsypy vidkrytosti ta prozorosti v diialnosti orhaniv derzhavnoi vlady yak peredumova utverdzhenia demokratii uchasti (Principles of openness and transparency in public authorities as a prerequisite for participatory democracy. *Filosoфski ta metodologichni problemy prava*. 2016. № 2. С. 67–77. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/download/364/367/> 19. Danyliak O. O. Oкремі питання дотримання урядом і парламентом прынтыпу прозорості в контексті вступу України до ЄС. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 2023. № 2. С. 109–114. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.2.16> 20. Hromadianske suspilstvo Ukrainy v

umovakh viiny 2022–2025 rr. Zvit shchodo kompleksnoho sotsiologichnoho doslidzhennia. Cepen 2025 r. URL: https://api.home.ednannia.ua/upload/kch/25/10/29/zvit_UA_Hromadianske_suspilstvo_v%20umovakh_viny_2022-2025.pdf **21**. Otsinka sytuatsii v kraini, dovira do sotsialnykh instytutiv, otsinka problem, shcho isnuut v ukrainskomu suspilstvi. Lystopad 2025r. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-otsinka-problem-shcho-isnuut-v-ukrainskomu-suspilstvi-lystopad-2025r> **22**. Dynamika doviry Prezydentu V. Zelenskomu, spryiniattia perspektyv ukrainskoi vlady ta stan demokratii. Sichen 2026r. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1584&page=1&t=3> **23**. European Commission, «Ukraine 2024 Report». SWD(2024) 699 final. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15128-2024-INIT/en/pdf> **24**. Stavlennia hromadian Ukrainy do politychnykh syl, potreba v novykh politychnykh sylakh ta novykh politykakh. Lystopad 2025r. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-ukrainy-do-politychnykh-syl-potreba-v-novykh-politychnykh-sylakh-ta-novykh-politykakh-lystopad-2025r>

Marchenko Yuriy. The role of civil organizations in forming state policy in Ukraine: challenges of martial state

The article provides a comprehensive study of the role of public organizations in shaping state policy in Ukraine under the legal regime of martial law. It examines the regulatory and legal foundations of the activities of public associations, in particular the provisions of the Constitution of Ukraine and relevant legislation governing their interaction with state authorities and local self-government bodies. The impact of martial law on the exercise of the rights of public organizations is analyzed, including their participation in law-making processes, the organization of peaceful assemblies, and the implementation of public oversight.

Special attention is paid to the transformation of the functions of civil society organizations following the onset of full-scale military aggression, when they partially assumed the performance of certain state functions in the social, humanitarian, and security spheres. It is established that, despite the formal absence of direct restrictions on the activities of public organizations, the practical implementation of their rights has been significantly complicated due to limited access to decision-making processes, reduced transparency of executive authorities, and restrictions on public consultations.

The paper also highlights recent legislative acts aimed at expanding public participation in the formation of state policy, including the adoption of laws on public consultations, lobbying, and local democracy. It is substantiated that the gradual restoration of openness in the activities of parliament and local self-government bodies creates new opportunities for enhancing the participation of public organizations in political processes.

The dynamics of civil society development during wartime are analyzed, including the increase in the number of public and charitable organizations, as well as the high level of public trust in them. At the same time, key challenges are outlined, including staff shortages, limited resources, and the risks of politicization of public organizations' activities. It is concluded that public organizations remain an important element of Ukraine's democratic development, and their role in shaping state policy has the potential to further strengthen after the end of martial law.

Key words: public organizations, civil society, state policy, martial law, public consultations, interaction with state authorities and local self-government bodies, public participation in law-making, transparency of government.

Дата першого надходження рукопису до редакції: 25.03.2026 р.

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.04.2026 р.

Дата публікації: 28.04.2026 р.